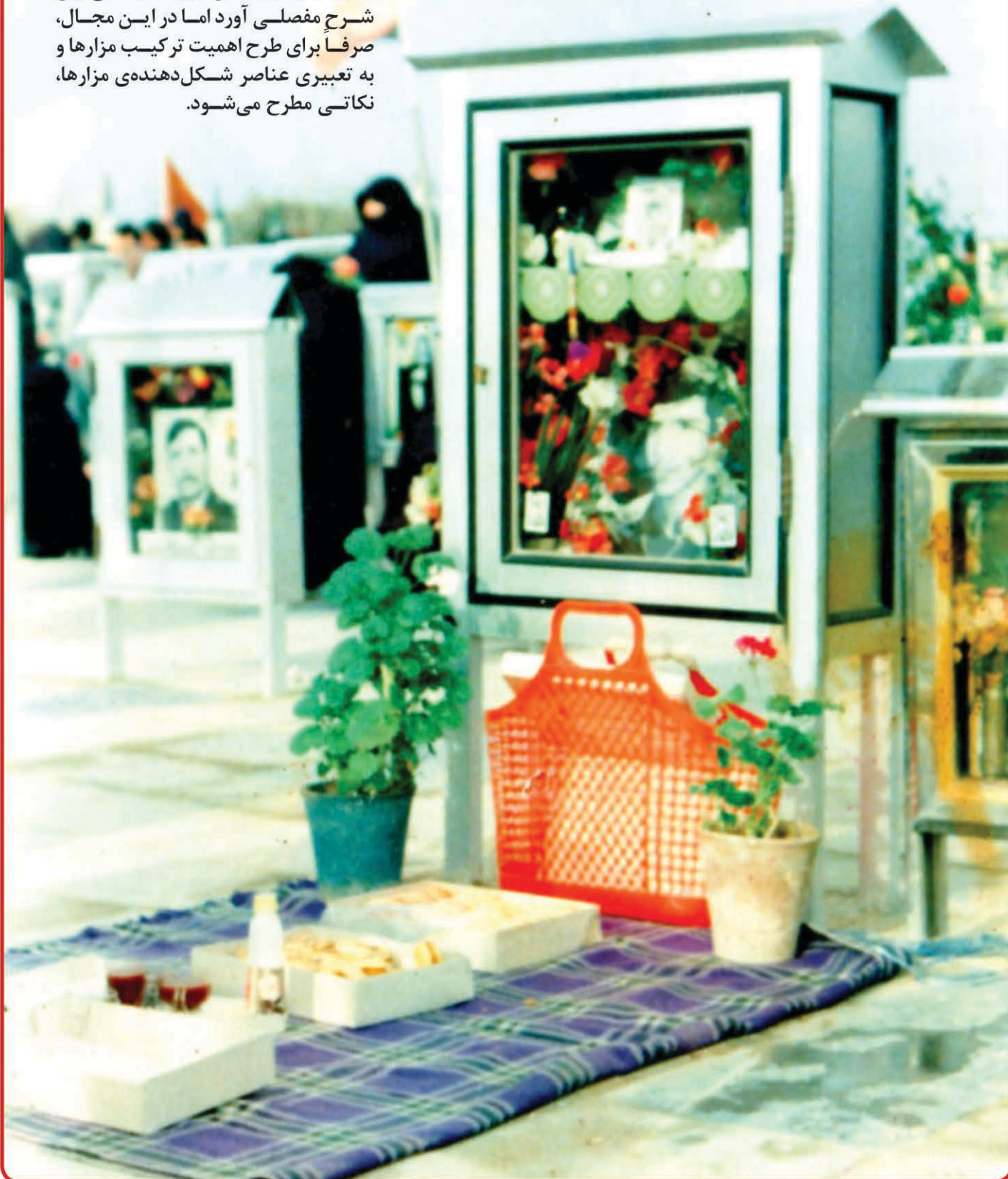

چرا باید مزارها را حفظ کرد؟

مزارهای سنتی شهدا، به‌مرور زمان، به ساختار و ترکیبی دل‌انگیز و پراز معنا و شعور رسیده‌اند. ترکیبی که البته هیچ بخشنامه‌ای در پشت آن نبوده و مردم، با دل خود و با فهمی که از فضای فکری و فرهنگی ایجاد شده در انقلاب اسلامی کسب کرده بودند، این ترکیب عجیب و مهم را ایجاد کردند. در مورد هر جزء و هر بخش مزار شهدا می‌توان شرح مفصلی آورد اما در این مجال، صرفاً برای طرح اهمیت ترکیب مزارها و به تعبیری عناصر شکل‌دهنده‌ی مزارها، نکاتی مطرح می‌شود.

یک سینه سخن

در سنگ نوشته‌ها

بر اساس تفکرات شهید، ویژگی‌های خانوادگی و حتی موقعیت جغرافیایی، متفاوت و منحصر به فرد هستند. مثلاً:

هیچ دانی میوه را تأثیر شیرینی ز چیست؟
بس که در زیر زمین شکر لبان خوابیده‌اند
کرج، سنگ مزار شهید سهراب عسگری

پدر و مادر! شما دو چشمان من
هستید، ولی امام قلب من است. اگر
دو چشم نباشد می‌توان زنده بود
ولی اگر قلب نباشد زندگی میسر
نیست.

تهران، سنگ مزار شهید حسن عابدینی

امام را دعا کنید و مانند نگین انگشتر
در میان خود بگیرید.
تهران، سنگ مزار شهید محسن عبدالمجیدی

مخور به مرگ شهیدان کوی عشق افسوس
که دوستان حقیقی به دوست پیوستند
تبریز، وادی رحمت، سنگ مزار شهید مقصود علمی

مادر به گمانت که چو رفتم به سفر
کردم از مادر خود صرف نظر
آتش الفت دیرین شد سرد
پسرت رفت و فراموشت کرد؟

تبریز، وادی رحمت

سنگ مزار شهید مهدی عباسی مرعانی

شهید «سعیدالحسین کاظمیان»، شهید «سید سعید خانقاهی»، شهید «احمدی» و شهید «محمدعلی حاضری بغدادآبادی» و شهید «حسینعلی وانسانی» لوگوی جمهوری اسلامی بر روی سنگ مزار شهید نقش بسته. در برخی دیگر از مزارها، آرم سپاه، جهادسازندگی، کمیته‌ی انقلاب هم به چشم می‌خورد.

■ طراحی نماد «قدس» بر روی سنگ مزارها، نشان‌گر اهمیت آرمان فلسطین در نزد شهید و خانواده‌اش است. یا بکارگیری گنبد حرم امام حسین (ع) و حرم نبوی (ص) در سنگ مزارها، حرف و مقصود خاصی را دنبال می‌کند.

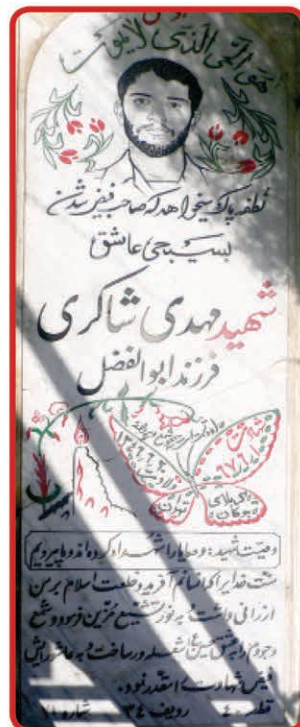
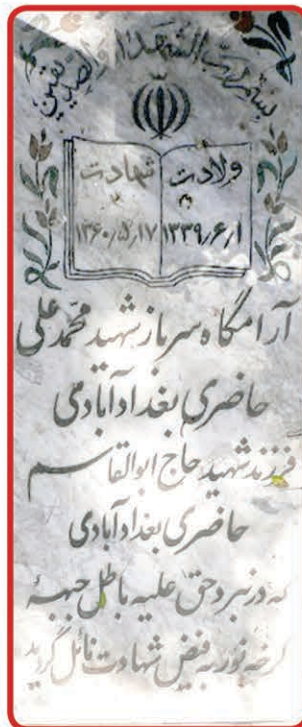
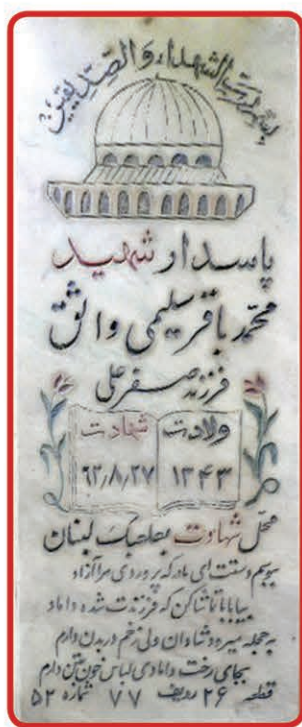
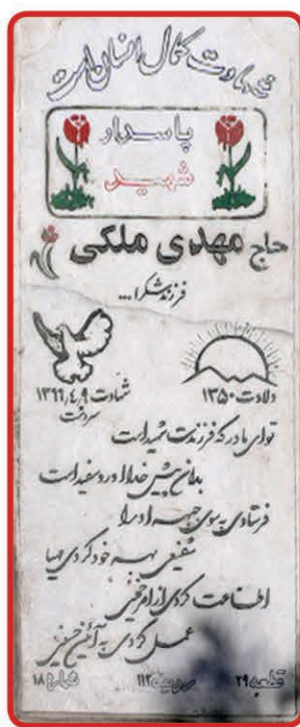
■ استفاده از رنگ‌های سرخ و سبز در رنگ‌آمیزی سنگ مزارها و استفاده از طرح‌هایی نظیر شمع، پروانه، کبوتر و... نشان از یک ذوق مادرانه و خواهرانه دارد.

■ متون استفاده شده بر روی سنگ مزارها، در عین سادگی، عمق و غنای بسیار بالایی دارد و این متون

سنگ مزار به‌عنوان تریبون محتوا محور گلزار شهدا، با استفاده از زبان شیرین و ساده و بیانی موزون، دربرگیرنده‌ی ارزش‌ها، شاخصه‌ها، نحوه‌ی زیست و نظام فکری شهید و خانواده‌اش است. استفاده از هنر مردمی و ذوق شخصی در رنگ‌بندی و استفاده از فونت‌های مختلف و نوع نوشتار کاملاً متنوع، در سنگ‌نوشته‌ها، مزیت مهمی محسوب می‌شود. این نوشته‌ها حتی بر اساس منطقه زندگی و فرهنگ و رسوم بومی مناطق متنوع می‌شود.

■ در بخشی از سنگ مزارها، خلاقیت و ذوق سرشار خانواده‌ها و دوستان شهید دیده می‌شود. مثلاً در سنگ مزار شهید «مهدی شاکری» و شهید «مهدی ملکی»، نشانه‌ها و نمادهای تولد و شهادت، تصویرسازی شده است.

■ در پاره‌ای از سنگ مزارها، از آرم و لوگوی نهادهای انقلابی استفاده شده است. این نکته، نشانه دل بستگی شهید و خانواده‌اش به آن نهاد و یا احتمالاً گواه فعالیت شهید در نهادهای مذکور است. برای مثال، در سنگ مزار مجاهد

دنیایی پر از معنا به نام حجله

■ قرار دادن وسایل شخصی شهید مثل عکس‌های ورزشکاری یا مدال‌های قهرمانی شهید یکی از ویژگی‌های خاص ویتترین‌های شهداست برای بهتر شناخت شهید.

■ شکل حجله‌ها هم گاهی حکایت از یک تفکر دارد. مثلاً ویتترین شهید طلبه‌ای در «بجنورد» به شکل برج ساعت مدرسه فیضیه ساخته شده تا نمادی از پیوند علم و جهاد را نشان دهد.

■ در برخی از این ویتترین‌ها می‌توان آئینه و شمعدان را مشاهده کرد، استفاده از گل‌های مصنوعی با رنگ‌های کاملاً متنوع، نشان‌دهنده زینت داخل مزار و توجه به زیبایی بصری ویتترین‌ها توسط مادران و خواهران شهدا دارد.

وجود قرآن و مفاتیح در اکثر ویتترین‌ها نشان از علایق شهدا و والدینشان نسبت به معارف دینی است.

■ جعبه‌آینه‌ها یا همان حجله‌ها، به شکل جعبه‌ای عمودی روی چهارپایه سَر مزار هر شهید قرار گرفته‌اند. صمیمت و طراوت از سر و روی جعبه‌آینه‌ها می‌بارد. در این ویتترین‌ها، معمولاً مجموعه‌ای از تصاویر و اشیای چیده شده است. خانواده‌ی هر شهید به فراخور تعلقات، خاطرات، سلیقه و فرهنگ اجتماعی‌اش این اتاقک‌های کوچک و جذاب را آراسته است.

■ طبق مطالعه‌ای که در کتاب «راز جعبه آئینه» صورت گرفته است، وجهه‌ی مادرانه، اعم از نوع چینش، رنگ‌بندی و نماهای بصری داخل ویتترین‌ها نمود بارزتری دارد. یعنی این ویژگی‌ها بیشتر بر اساس سلیقه مادران شهدا شکل گرفته است. چون وقتی مادر شهید احساس می‌کند که تجربه زندگی عمیقی را با فرزند شهیدش نداشته شروع به پیاده‌سازی تفکرات و آرزوهای خود در این ویتترین‌ها می‌کند.

■ خانواده شهدا با اهداف مختلف از پرده استفاده می‌کنند. پرده‌های توری که بیشتر در فضای داخلی ویتترین‌ها استفاده می‌شود و وجه تزئینی دارد و پرده‌های پارچه‌ای که بیشتر در بیرون ویتترین‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد و برای پوشاندن حجله‌ها و دور نگاه‌داشتن حجله‌ها از دید مردم مورد استفاده قرار می‌گیرد.

زندگی در مزارها جریان دارد

استفاده از درخت و گل در اطراف مزارها و حجله‌های شهیدا، هم نقش سایبان برای مزارها و زائران را دارد و هم زیبایی و طراوت خاصی به گلزار می‌بخشد. وجود این درخت‌ها، احساس جریان داشتن زندگی را به مخاطب و زائر شهید، انتقال می‌دهد. این مؤلفه به قدری اهمیت دارد که حتی در اطراف مزار اموات دیگر هم از چنین امکانی استفاده می‌شود. خانواده و دوستان شهید، آبیاری درختان و گل‌های مزار را، به‌عنوان یک ابراز ارادت و بهانه‌ی اتصال به شهید، دنبال می‌کنند. کارکرد مهم دیگری که این درختان و گل‌ها دارند، تشکیل حصار و نوعی خلوتگاه برای زائران شهید بوده است.

پرچمی که به پایش خون ریخته شده

پرچم جمهوری اسلامی همواره در هنگام تشییع با پوشاندن تابوت و پس از تدفین با افراشته شدن بر فراز مزار شهید، ضمن اینکه موجب تمایز بین شهیدا و اموات عادی می‌شود، زیبایی، نشاط و شکوه خاصی نیز به گلزارها می‌بخشد. در همهی سال‌های بعد از انقلاب، پرچم جمهوری اسلامی ایران، به‌عنوان یکی از نمادهای شهادت، قداست مضاعفی پیدا کرده است. گو اینکه مردم همان‌گونه که انقلاب اسلامی را با نام امام خمینی (ره) می‌شناسند شهید را نیز با پرچم جمهوری اسلامی شناخته‌اند. اهتزاز پرچم بر مزار هر شهید، حرف‌ها دارد برای گفتن. مثلاً یکی از معانی استفاده از پرچم، این است که شهیدی که در این مزار آرمیده، در راه اعتلای این پرچم که پرچم حق و علم حکومت اسلامی است، جان باخته است. گذشته از بُعد فردی، وقتی مجموعه‌ی پرچم‌ها در کنار هم به حرکت درمی‌آیند، عظمت و اهمیت ایثار و شهادت و ارزش خون‌های ریخته شده به پای پرچم را نشان می‌دهد. مخاطب با این صحنه، می‌تواند ارزش کار شهیدا را بسنجد.

و یا شهیدی که ویتترین آن‌ها به شکل مسجدالاقصی ساخته شده و نشان از اهمیت فلسطین در تفکرات شهید آرمیده در آن مکان دارد.

■ وجود عکس امام خمینی (ره) و سایر علما در این ویتترین‌ها نشان از علاقه عمیق قلبی شهید و خانواده شهید نسبت به روحانیت است.

و یک خاطره: پدر شهید «علی انتظاری» از شهدای تبریز، نقل می‌کند که گاهی از این‌وآن می‌شنیدم که می‌گفتند «علی» چون نمی‌توانسته درسش را بخواند، به جبهه رفته بود! ما برای رفع این شبهه، کارنامه‌های تحصیلی علی را که همگی نشان‌دهنده‌ی ممتاز بودن او بودند، برای مدت‌ها گذاشتیم داخل حجله‌ی مزار شهید تا هر کس می‌آید آنجا بداند که علی، پسر درسخوانی بوده ولی به خاطر اعتقادش، مدرسه را رها کرده و به جبهه رفته است.